

Sollentuna kyrka, ombyggnad av sakristia

Antikvarisk medverkan vid om- och tillbyggnad av sakristian, Sollentuna kyrka, Sollentuna socken, Sollentuna kommun, Uppland

Gunilla Nilsson
Rapport 2010:8

Sollentuna kyrka ombyggnad av sakristia

Antikvarisk medverkan vid om- och tillbyggnad av sakristian, Sollentuna kyrka, Sollentuna socken, Sollentuna kommun, Uppland

Gunilla Nilsson
Rapport 2010:8

Rapporten finns i PDF-format på adressen
www.stockholmslansmuseum.se

Omslagsbild: Sakristians nya entré mot öster. Bildnr: Ip20100236

*Där inget annat anges är bilderna fotograferade av Gunilla Nilsson,
Stockholms läns museum*

Sickla Industriväg 5B, 131 54 Nacka
Tel 08-586 194 00 Fax 08-32 32 72
Webb: stockholmslansmuseum.se

© Stockholms läns museum
Produktion: Stockholms läns museum

Allmänt kartmaterial: Lantmäteriverket. Medgivande 97.0133

Nacka 2010

Innehåll

Sammanfattning.....	6
Administrativa uppgifter	6
Byggnadshistorik med relevans för ärendet	7
Dokumentation av sakristians vind före ombyggnad	10
Utförda åtgärder	16
Sakristians interiör.....	19
Avvikelser från arbetshandlingar	22
Kulturhistorisk bedömning	22
Övriga handlingar med relevans för ärendet.....	22

Sammanfattning av utförda åtgärder

Församlingens behov av förbättrade förvaringsmöjligheter för känsliga inventarier och behov av att åtgärda fuktproblem i sakristians källare har tillgodosetts. Hål i takbjälklaget av betong har tagits för ny, fribärande trappa av trä från sakristian. Sakristians vind har isolerats, inretts med ytskikt som målats samt fått trägolv. Rummet har möblerats med nybyggda textilskåp för liggande förvaring för kyrkans äldre kyrkliga textilier, främst en mässhake och två antependier från 1600-talet. Bjälklaget har förstärkts med en mellanvägg i sakristian. Sakristians väggar och bjälklag har målats med kalkfärg. Tegelgolv har rengjorts och behandlats med olja. Belysningen har kompletterats med spottar. Förvaringsmöbler från 1970-talet har demonterats och förvaras. Inredningen har kompletterats med ett högskåp och ett lägre skåp för förvaring. Källarens fuktproblem har åtgärdats, ny entré till källaren har tagits upp i samma läge som äldre öppning

Administrativa uppgifter

Objekt:	Sollentuna kyrka
Socken:	Sollentuna
Kommun:	Sollentuna
Landskap:	Uppland
Arbetshandlingar:	Ansökningshandling 2007-10-30 Anders Scherman AIX Arkitekter AB
Länsstyrelsens beslut:	433-07-110958/2008-02-07,433-0982450/2009-12-01
Länsmuseets yttrande:	dnr 2007:185/2008-02-04
Beställare:	Sollentuna församling
Byggledare:	WSP Management, Per Jönsson
Arkitekt:	AIX Arkitekter AB, arkitekt Anders Scherman
Konsulter:	Krister Berggren Byggkonsult AB Anders Dahlbeck VVS-konsulter AB Lars Alm & Co Ekkonsultbyrå AB Brandkonsulten AB
Generalentreprenör:	Esse Byggen AB
Antikvarisk medverkan:	Stockholms läns museum, antikvarie Gunilla Nilsson
Byggnadstid:	2009-06-15 – våren 2010
Antikvarisk slutbesiktning:	Länsstyrelsen

Byggnadshistorik med relevans för ärendet

Kyrkobyggnaden består av torn i väster, långhus, ett tresidigt avslutat kor av samma bredd som långhuset samt sakristia i norr och vapenhus i söder. Tornets nedre del och långhusets två västligare travéer bildar ett romanskt kärnparti medan kyrkans mellersta del jämte sakristia och vapenhus har tillkommit succesivt under medeltidens senare hälft. Nuvarande högkoret uppfördes under 1640-talet som gravkor åt familjen Berndes.

Sakristians ursprungliga kryssvalv revs år 1832 och ersattes samtidigt av ett platt trätak. Golvet är lagt med rött stortegel och ligger högre än kyrkans golv. Framför ingången från kyrkorummet finns en murad trappa av tegel. Dörren av järnplåt är försedd med en senmedeltida dörring med genombrutet mönster. Väggarna är putsade och vitkalkade, senast 1978. Fönster mot öster är en medeltida öppning medan det norra fönstret är senare upptaget. Tre medeltida nischer i muren är invändigt klädda med träpanel och har dörrar av trä med smidda läs.. År 1938 fick sakristian nya bjälklag av betong.

Sakristians nuvarande inredning av vitlaserad furu kom till 1978 i samband med att de kyrkliga textilierna inventerades och konserverades av Riksantikvarieämbetet. Två skåp och en bred hurts för förvaring av textilier är ritade av arkitekt Lars Olof Torstensson. Rektangulärt bord och stolar av furu samt ett väggur är ritade av möbelformgivaren Carl Malmsten. Mattan är vävd i rölakan med nonfigurativt mönster komponerat av konstnärinnan Ingegerd Silow och signerad "IS".

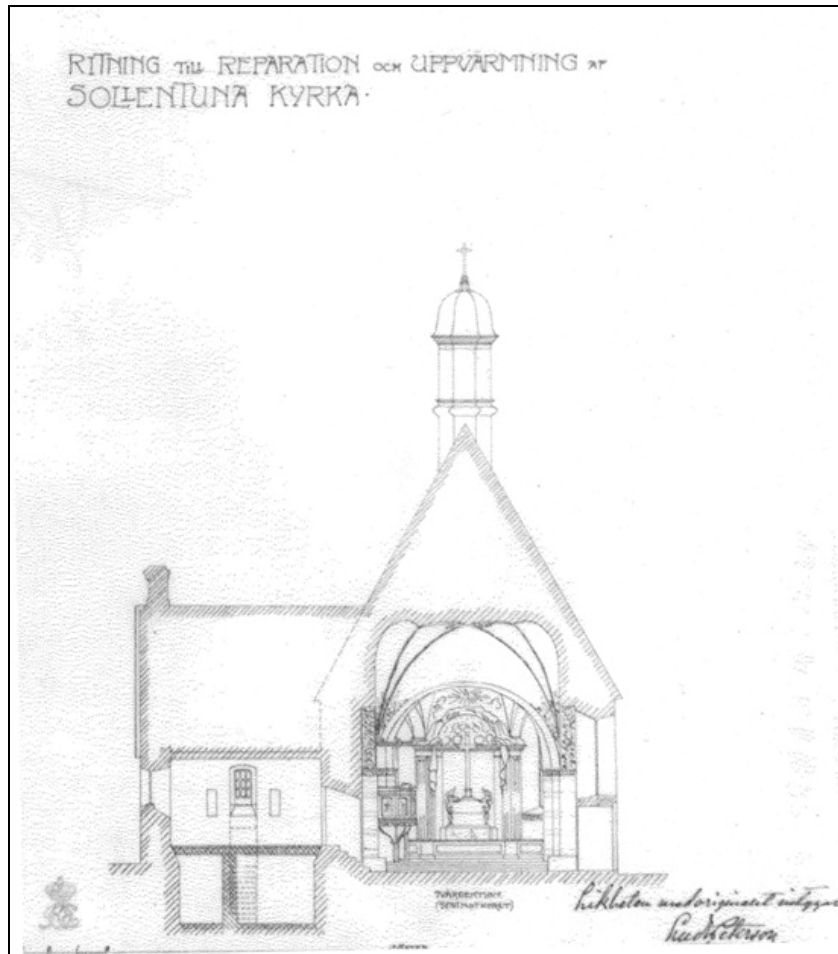
Före renovering. Bildnr: lp20100197 och lp20100198

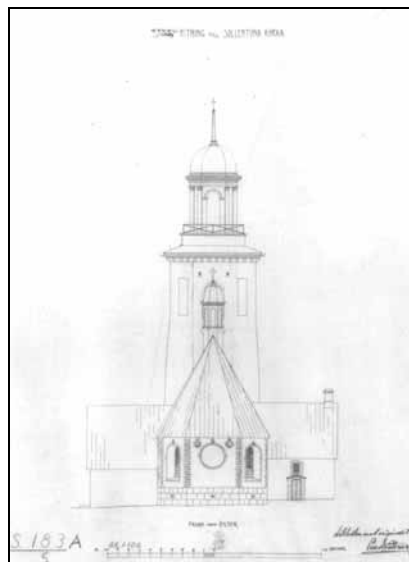
Bildnr: lp20100199 och

lp20100200

Sektion genom sakristian och koret, ark. Ludvig Pettersson 1902, ATA

Ritning av östfasad, 1902, ATA

Sakristian efter 1902, foto i ATA

Pannrum byggs 1902 under sakristian med ingång utifrån och centralvärme installeras. 1938 ändras källaren från pannrum till arkiv och får samtidigt trappförbindelse från sakristian. Källaringången sätts igen och ersätts av ett fönster. Från 1978 har källaren använts som förvaring med värdeskap för inventarier. Installationer för vatten och avlopp har funnits och utrymmet har därför även fungerat för hantering av blommor mm. Före ombyggnaden 2009 fanns fuktproblem i källarmurarna med tillhörande mögellukt som gjort att utrymmena varit otjänliga för personalen att vistas i.

*Källaren med intern trappa.
Bildnr: lp20100201*

*Värdeskap i källaren.
Bildnr: lp20100202*

*Utrymme i källaren före ombyggnad.
Bildnr: lp20100203*

*Fuktproblem före ombyggnad.
Bildnr: lp20100204*

Sakristians östfasad före tillbyggnad. Bildnr: lp20100205

Sakristians västfasad. Bildnr: lp20100206

Dokumentation av sakristians vind före ombyggnad

Vinden över sakristian är tillgänglig via långhusvinden. Utrymmet är en kallvind. Takstolarna förstärktes ev 1832 samtidigt som sakristians kryssvalv revs. Vindsbjälklaget av betong är gjutet 1938-39. På det tegelmurade gavelröstet i norr syns sotspår efter murstock till skorsten som satt på tacknock vid norra gaveln. I golvbjälklaget finns genomföring av ventilationskanaler som leds ut genom västra takfallet. Underlagstaket har brädfordring som troligen kom till i samband med att yttertaket av koppar las om 1970.

Längt i norr är taklaget förstärkt med hanbjälke. Lösvirke vilar på saxsparrar. Bildnr: lp20100207

Sakristians takstol är av typen saxsparre med dymlingar. Takstolens ålder är okänd. Förstärkning av takstolen har gjorts vid ett ev flera tillfällen. Gavelröste mot norr murat av tegel, saknar spår av påbyggnad. Bildnr: lp20100208

Norra gaveln. På det med mineralullsmattor isolerade vindshjälklaget ligger ett upplag med murtegel. Bildnr:lp20100209

T. v. Takfall mot väster med genombång för ventilation. T. h. Sotspår på norrgaveln efter murstock från 1900-talets början. Bildnr: lp20100210 och detalj av lp20100210

Knäbock vid takfoten av sparren består av stickbjälke och stödben, en konstruktion som tillhör de gotiska taklagen. Takstol med saxsparre. På takstolen ligger lösvirke. Bildnr: lp20100211 och lp20100212

Nock och övre del av takstolarna sett mot gavel i norr. Bildnr: lp20100213

Del av takstolarnas konstruktion sett mot norr. Bildnr: lp20100214

Mur mot långhuset i söder. Bildnr: lp20100215

Mur mot långhuset i söder. Bildnr: lp20100216

*Sydöstra hörnet av mur mot långhuset. Sydvästra delen av mur mot långhuset.
Bildnr: lp20100217 Bildnr: lp20100218*

Takpanelen är troligen samtida med den senaste omläggningen av koppartaket under 1900-talet. Bildnr: lp20100219

Utförda åtgärder

Runt sakristians grundmurar schaktades för olika arbeten och ledningsdragningar.

*Rester av murad trumma i vinkel mellan sakristian och långhuset.
Bildnr: lp20100220*

Rester av en utvändig kanal från sakristians källare till långhuset framkom vid grävning i sakristians sydvästra hörn i vinkeln mot långhuset. Konstruktionen är murad med en blandning av markvald grästen och bearbetad sten och hör troligen samman med installation av värmesystem i kyrkan 1902. Konstruktionen mäter ca 200 cm från långhusets norra långsida, ca 120 cm ut från sakristians västmur och schaktet är grävt till ca 40 cm djup. Botten på konstruktionen är ej utgrävd.

*Sakristians betonggrund tjärstryks.
Bildnr: lp20100221*

*Schackning för ingång till sakristians källare i öster. Mot källarens grundmur har gjutits en kraftig betonggrund. Den har kommit till på 1930-talet eller ev. senare. I botten av schaktet syns en dagvattenbrunn. Jordlagren var omrörda efter tidigare grävningsarbete.
Bildnr: lp20100222. Foto: M. Boije, 2009*

*Håltagning i betonggrund för ny entré.
Bildnr: lp 20100223*

*Murgenombrott i källarmur i samma läge som öppning från 1902.
Bildnr: lp20200224*

*Nybyggd källaringång med utvändigt trappa sedd från öster resp norr. Öster om sakristian ligger kyrkans högkor uppfört under 1640-talet som gravkor.
Bildnr: lp20100225 och lp20100226*

Källarens fuktproblem har åtgärdats, ny entré till källaren har tagits upp i samma läge som äldre öppning

*Sakristians västfasad efter avslutade arbeten med grunden.
Nylagda kalkstensplattor i markyta för gräsplantering
Bildnr: lp20100227*

Sakristians interiör

Församlingens behov av förbättrade förvaringsmöjligheter för känsliga inventarier och behov av att åtgärda fuktproblem i sakristians källare har tillgodosetts. Hål i takbjälklaget av betong har tagits för ny, fribärande trappa av trä från sakristian. Sakristians vind har isolerats, inretts med ytskikt som målats samt fått trägolv. Rummet har möblerats med nybyggda textilskåp för liggande förvaring för kyrkans äldre kyrkliga textilier, främst en mässhake och två antependier från 1600-talet. Bjälklaget har förstärkts med en mellanvägg i sakristian. Sakristians väggar och bjälklag har målats med kalkfärg. Tegelgolv har rengjorts och behandlats med olja. Belysningen har kompletterats med spottar. Förvaringsmöbler från 1970-talet har demonterats och förvaras. Inredningen har kompletterats med ett högskåp och ett lägre skåp för förvaring.

*Sakristian efter renovering med tidigare möbler och delvis ny inredning.
Bildnr: lp20100228*

Sakristian efter renovering 2009. Tegelgolvet har rengjorts och behandlats med olja. Bildnr: lp20100229

*Ny tegelmurad vägg med förvaring av kollektåvar. Ny trappa till vindsrum.
Bildnr: lp20100230*

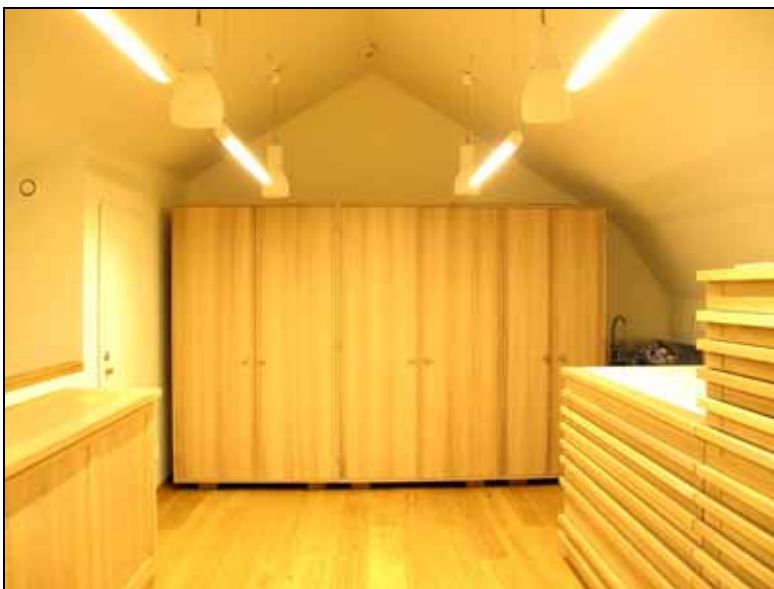
Bildnr:20100231

Bjälklaget har förstärkts med en tegelmurad mellanvägg i sakristian. Bakom väggen ligger den äldre trappan ner till källaren och en ny trätrappa upp till vindsrummet.

*Sakristians inredda vind. Luckan i gaveln är öppning till långhusets vind.
T.h. trappa ner till sakristian. Bildnr:lp20100232*

Sakristians vind har isolerats. Väggar och tak har inretts med ytskikt som målats. Golv av trä har lagts in. Rummet har inretts med nya måttanpassade förvaringsmöbler för de kyrkliga textilierna.

*Sakristians inredda vind med textilskåp för antependier t.v. och liggande
förvaring för mässhakar mm t.h. Bildnr: lp20100233*

Avvikelser från arbetshandlingar

Sakristians inredning med skåp för textilier från 1978-79 har demonterats och förvaras i kyrkstallet. Inredningen uppfyllde inte dagens krav på liggande textiltförvaring. Ingången till källaren har fått en gjuten trappa med räcke som inte fanns med i de ursprungliga arbetshandlingarna. Räcke av trä kring källartrappan har demonterats och kommer inte att återmonteras. Räckets har placerats i en av församlingens närliggande ekonomibyggnader.

*Trappräcke från sakristian till källaren, tillkommet 1902
förvaras i kyrkans byggnader. Bildnr: lp20100234 och lp20100235*

Avfärgning av ny tegelvägg och befintligt betongtak ska enligt handling utföras som traditionell kalkavfärgning med äkta kalkfärg beredd på kalkpasta och pigmenterad med kalkäkta torrpigment. Färdigblandad kalkfärg har använts.

Kulturhistorisk bedömning av utförda åtgärder

Ombyggnaden av sakristians interiör har i stort följt godkända handlingar. Trappa vid källarentrén har godkänts i ett tilläggsbeslut.

Övriga handlingar med relevans för ärendet

Byggmötesprotokoll
Relationshandlingar.